

WILLY BRANDT'IN "OSTPOLİTİK"İNİN ALMAN DIŞ POLİTİKASINA MİRASI*

Buğra Özer¹
Cafer Tayyar Karadağ²

Öz

1969 yılı, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde hem iç hem de dış politika açısından bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Willy Brandt'ın seçilmesiyle ilk defa bir sosyal demokrat yürütme gücünü devralırken aynı zamanda Doğu ile yeni bir süreç başlatılmıştır: "Ostpolitik". Ostpolitik'i en genel haliyle Doğu bloğuna mensup devletlerle ilişkilerin geliştirilmesini hedefleyen bir girişim olarak tanımlamak mümkündür. Demir perdenin arkasındaki devletlerle var olan ilişkilerde yeni bir sayfa açan bu politika ekseninde Federal Almanya Cumhuriyeti, kendini kısıtlayan zincirlerden kurtulup uluslararası arenadaki konumunu pekiştirmek istemiş ve doğudaki diğer Alman devletinin varoluşundan kaynaklanan temel sorunları gidermeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede makalemizin ele aldığı temel problem, bu politikanın ana parametrelerini ve Alman dış politikasına bıraktığı mirası tespit etmeye çalışmak olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Ostpolitik, Doğu Avrupa

THE LEGACY OF WILLY BRANDT'S "OSTPOLITIK" IN GERMAN FOREIGN POLICY

Abstract

The year 1969 marked a turning point in domestic and foreign policy of Federal Republic of Germany. With the election of Willy Brandt, a social democrat took over executive power for the first time. In parallel to this, a new process was launched with the East: the so called "Ostpolitik". The Ostpolitik could be defined generally as an initiative aimed to improve relations with the member states of Eastern Bloc. Within the framework of this policy, which was opened a new page in terms of relations with the states behind the iron curtain, Federal Republic of Germany had intended to get rid of self-limiting chains, consolidate its position in the international arena and aimed to correct the underlying problems caused by the existence of the East German state. In this context, the main premise of this paper is to determine the main parameters of Ostpolitik and his legacy in German foreign policy.

Keywords: Germany, Ostpolitik, Eastern Europe

*Bu makale Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen "Almanya'nın Yeni Doğu Politikası: "Ostpolitik" (1969-1974)" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, İİB Fakültesi, Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, bugra.ozercbu.edu.tr

²Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü, cafertayyarkaradag@hotmail.com

Giriş

1969 yılı, Alman dış politikası açısından hem bir değişimi hem de bir sürekliliği simgelemektedir. Değişim, devletin 1949 yılında yeniden yapılandırılmasından itibaren takip edilen Batı-entegrasyonunun arka plana itilip Doğu'ya yönelişini kapsamaktadır. Sürekliliği anlamak için ise bu yönelişin öncesinde geliştirilip uygulanan politikanın anlaşılması gerekmektedir. Bilindiği üzere Almanya'nın II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte nasıl bir geleceğe sahip olacağı (ya da olması gerektiği) hem Müttefikler hem de Almanlar tarafından uzun süre tartışılmalı bir konuydu. Müttefikler savaş sırasındaki konferanslarda ve akabindeki işgal yıllarında ortak bir zeminde buluşamazlarken, Almanların önde gelen isimleri arasında da farklı Almanya modelleri ortaya atılmıştı. Örneğin Gustav Heinemann ve Ulrich Noack gibi isimler "tarafsız" bir Almanya tasavvur ederlerken (Jabbusch, 2009, s. 10,18) CDU'lu Jacob Kaiser tarafından ileri sürülen "köprü teorisine" göre Almanya, dünyanın Doğu ve Batı olarak iki kampa ayrıldığı bir konjonktürde sıfır toplamlı bir tercih yapmak yerine bir sentez oluşturmalı ve bloklar arasında arabulucu olmalıydı (Felbick, 2003, ss. 145-146).

Ancak tüm bu teoriler pratikte yansımaları bulamadı. Çünkü gerçekçiliği ve pragmatikliği ile tanınan ve daha çok yapılabilir olanla ilgilenen Konrad Adenauer iktidara gelir gelmez devletin siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda Batı ile bütünleşmesi konusunda taviz göstermedi. Muhafazakâr ve Batılı değerlere bağlı bir kişi olan yaşlı siyasetçi, daha Şansölye olmadan çok önce Doğu-Batı kamplaşmasının ufukta göründüğünü fark etmiş ve tercihini bu yönde yapmıştı (Colschen, 2010, ss. 122-123). Batı-entegrasyonu sadece basit bir tercih olmanın ötesindeydi. Ülkenin tam egemen bir statüde olmaması bir yana, Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmüşlüğü böyle bir girişimi adeta mecbur kılmıştı. Nitekim Adenauer'e göre Batı'nın güvenini kazanmadan yapılacak her hamle bölünmüşlüğü daha da derinleştirebilirdi. Bu bağlamda 1949'daki Avrupa Konseyi üyeliği; Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kuruluşunda oynanan rol; 1955'te NATO'ya giriş ve en nihayetinde Fransa ile ilişkilerde açılan yeni sayfa, söz konusu politikanın somut adımlarını teşkil etti. Böylece kuruluşunda yarı-egemen bir statüye sahip olan devlet kısa sürede uluslararası sistemde kendine yer edindi.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin (FAC) önceliğini Batı'ya verdiği bu dönemde Doğu ile ilişkiler doğal olarak arka planda kalırken Doğu olarak yekpare bir şekilde SSCB'nin esas alındığı söylenebilir. Bunun birinci sebebi, SSCB'nin eski bir işgal gücü olarak Alman sorununun çözümünde kilit ülke konumunda bulunmasıdır (Buchheim, 1984, ss. 78-80). Dolayısıyla bu devletin 1955'te diplomatik ilişkilerin kurulmasına yönelik yaptığı teklif Alman tarafında çok geçmeden kabul görmüştür. Willy Brandt döneminde uygulanan Ostpolitik de önceliğini SSCB ile bir uzlaşmaya vererek bir devamlılığı temsil etmektedir. Aradaki en bariz fark, Adenauer döneminin aksine bu dönemdeki uzlaşma çabalarına diğer Doğu bloğu ülkelerinin de dahil edilmesidir. Yeni Doğu Politikası'nın³ en basit haliyle 1969-1974 yılları arasında Doğu bloğuna mensup devletlerle ilişkilerin geliştirilmesini hedefleyen bir girişim olarak tanımlamak mümkündür. Demir perdenin arkasındaki devletlerle var olan ilişkilerde yeni bir sayfa açan bu politika ekseninde FAC kendini kısıtlayan zincirlerden kurtulup, uluslararası arenadaki konumunu pekiştirmek istemiş ve doğudaki diğer Alman devletinin varoluşundan kaynaklanan temel sorunları gidermeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede makalemizin ele aldığı temel problem Ostpolitik'in parametrelerini ve Alman dış politikasına bıraktığı mirası incelemek olacaktır.

1. Ostpolitik'in Düşünsel Temelleri

Yabancı literatürde Ostpolitik hakkında geniş bir külliyat söz konusu olsa da aynı şeyi bu politikanın düşünsel köklerini ele alan araştırmalar için söylemek mümkün değildir. Özellikle Alman tarihçiler adeta bir görüş birliği yapmışçasına sürecin köklerini Berlin duvarının inşasına

³ Makalemizde "Yeni Doğu Politikası", Ostpolitik kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. "Yeni" ifadesi Almanca literatürde olduğu gibi (Neue Ostpolitik) Willy Brandt dönemindeki Doğu politikasının daha önceki girişimlerden bütünüyle farklı olduğunu vurgulamak içindir.

götürmektedirler. Bu görüşe göre Ostpolitik, duvarın inşasına karşı bir tepki olarak doğmuş ve temelleri 1961-1963 yılları arasında atılmıştır. Politikanın diğer mimarı ve Willy Brandt'ın yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Egon Bahr da bu görüşü paylaşmakta ve her şeyin şehrin ortadan ayrılmasıyla başladığını savunmaktadır (Bahr, 1999, s. 18). Ancak bizzat Willy Brandt'ın yazdıklarından yola çıkacak olursak çelişkili bir durumun varlığından bahsedilebilir. Zira 1976'da yayınlanan "*Begegnungen und Einsichten*" adlı kitabında, Ostpolitik'in arka planında 13 Ağustos 1961'in yani Berlin duvarının inşa edildiği tarihin yattığını onaylayan Brandt, 1989'da basılan "*Erinnerung*"unda ise kavramın arkasındaki itici gücün duvar olduğunu zannedenlerin yanıldığını yazmaktadır. Söz konusu çelişkiyi keşfeden Wolfgang Schmidt, Brandt'ın 1989'da yazdıklarını destekleyici şekilde Ostpolitik'in altyapısının bilinenin aksine aslında 50'li yıllarda doldurulduğunu iddia etmektedir.

Schmidt bu tezinde Brandt'ın Alman sorununa yönelik görüşlerine atıfta bulunmaktadır. Alman sorununun Soğuk Savaş'ın kaynağı olmadığını düşünen Brandt'a göre problem, ancak Doğu ile Batı arasındaki bir yumuşama süreci ile çözülebilecektir. Diğer bir ifadeyle önce yumuşama gereklidir. "*Komünizmde bile totalitarizmin aşılmasını sağlayacak tohumlar vardır*" diyen Brandt, Sovyet yönetim biçiminin genişlemeden ve içyapısından kaynaklanan sorunlardan dolayı ebediyen varlığını sürdüremeyeceğinden yola çıkmış ve Batılıların da bu tohumların gelişmesini sağlayacak adımları atmasını beklemiştir (Schmidt, 2003, ss. 521-522, 527). Bu noktada Schmidt'in öne sürdüğü teze bizim de katıldığımızı belirtmemiz gerekir. Nitekim Brandt, zamanın ruhuna göre oldukça heterodoks kalan bu görüşlerini ileriki yıllarda da muhafaza etmiş ve uluslararası ortam, yumuşama sürecinin ön plana çıkmasıyla müsait hale geldiğinde düşüncelerini somutlaştırarak Ostpolitik şeklinde hayata geçirmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki Brandt'ın buradaki düşünceleri temel olarak Doğu-Batı ilişkileri ile ilintilidir. Esas dikkat çekmek istediğimiz nokta Ostpolitik'in bu teorik altyapıdan beslenmiş olduğudur. Duvarın ortaya çıkması ise bahsettiğimiz somutlaştırma sürecinin başlangıcı yani Brandt'ın Doğu'ya yönelik politikasının tetikleyicisidir.

Ancak burada da sürecin gelişimini sadece duvara isnat etmek, yanlış olmasa da eksiklik olur. Zira Brandt'ı inisiyatif almaya yönlendiren baş etken, duvarın inşasından daha çok Batılı liderlerin duvarın inşasına karşı gösterdikleri tepkisizliktir. Bu bağlamda kendisinin 16 Ağustos 1961'de Kennedy'ye yolladığı mektubuna aldığı karşılığın Ostpolitik'in oluşumuna ön ayak olduğu söylenebilir. Mektubunda tepkisizliğin ve savunmacı anlayışın bir yandan Müttefiklere karşı var olan güveni sarsacağını diğer yandan da Doğu Berlin rejiminin özgüvenini artıracığını belirterek iki farklı tehlikeye işaret eden Brandt, Berlin'in "*sözlerden çok siyasi bir eylem*" beklediğini ifade etmiştir (Prowe, 1985, s. 385; Merseburger, 2009, s. 18). ABD lideri ise duvarın inşasının ne Batı'nın pes ettiğine ne de Doğu'nun gücüne dair bir işaret olduğu cevabını verirken aksine bu adım ile rakiplerinin kendi başarısızlığını ve zayıflığını teyit ettiklerini belirterek algılamadaki farklılığını göstermiş ve Brandt'ın beklentilerini boşa çıkarmıştır. Bu gelişme Brandt'ta artık sadece Müttefiklere yaslanarak sonuç alınamayacağı düşüncesini doğurmuş ve 1961-1963 arasındaki çalışmalar bu düşüncenin bir sonucu olmuştur.

Brandt'ın 1962'de Harvard'da, 1963'te ise Tutzing'de yapmış olduğu konuşmalar teorik çalışmalarının birer dışavurumu olmakla beraber Schmidt'in tezini de destekler niteliktedir. Bu konuşmada iki anahtar kavram üzerinden alternatif bir yaklaşımın sinyalleri verilmiştir: "*Bir arada yaşama*" ve "*Dönüşüm*". Esasında karşı kampın bir terimi olan "*bir arada yaşama*" Brandt'a göre nükleer savaşın tek alternatifidir. Bunun gerçekleşebilmesi için iki süper gücün karşılıklı diyaloga geçmesi gereklidir. Özellikle Batı dünyası, barış içinde bir arada yaşama politikasını kullanarak Sovyetleri ticaret, kültürel ve değişim programları ile insani temaslar aracılığıyla sistemler arası bir rekabete yönelmeli ve statükonun kabulünden yola çıkarak güvenlik ve gelişme konularında Doğu ile ortak çıkarlarını belirlemesiyle uluslararası gerilimin azaltılmasına katkıda bulunmalıdır. Bu sayede hem Doğu-Batı çatışmasının hem de demir

perdenin arkasındaki toplumların dönüşümü sağlanabilecektir. Dönüşümden kasıt bu devletlerin mutlak şekilde Batı tipi demokrasi anlayışına geçmeleri değildir. Göreli bir liberalleşme dahi yeterli olacak ve bu da uzun vadede Sovyet dış politikasını ideolojik prangalarından arındıracaktır. Böylece Alman sorununun çözümüne yönelik önemli bir mesafe kat edilecek ve bir arada yaşama dönüşümün, dönüşüm de Alman birleşmesinin aracısı olacaktır (Schmidt, s. 561; Merseburger, ss. 440-441).

Tutzing'de aynı gün (15 Temmuz 1963) "*Yakınlaşma ile Değişim*" başlığı altında bir konuşma yapan Egon Bahr da, Brandt'tan daha spesifik argümanlar ortaya koyarak geliştirdikleri kavramın temel motiflerini açıklamıştır. Bu konuşma içeriği itibariyle Brandt'ın açıklamalarından daha net ifadeler barındırmasından dolayı günümüzde Ostpolitik'in en temel referans kaynağı olarak gösterilmektedir. Konuşmasında yeniden birleşme koşullarının sadece SSCB ile birlikte oluşturulabileceğini ifade eden Bahr, ABD'nin "*barış stratejisi*"⁴ çerçevesinde Almanlara da bazı görevlerin düştüğünü aktarmış ve öncelikle birleşmeye yönelik gelenekselleşmiş ön koşulların yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğine işaret etmiştir. Bir diğer ifadeyle Bonn yönetiminin birleşme konusunda adeta bir dogma haline getirdiği "önce serbest seçimler" yöntemi eleştirilmiştir (Wandel durch Annäherung: 2014). Bahr ve Brandt ikilisi, fikirlerini daha az saldırılabilir kılmak adına bilerek Kennedy'nin barış stratejisi üzerinden duyurmuşlardır (Merseburger, s. 445). Konuşmanın devamında aktarılanlara göre birleşme "*tarihi bir konferansta, tarihi bir günde, tarihi bir kararla*" değil, birden fazla adımın ve duraklama noktasının söz konusu olacağı uzun ve meşakkatli bir sürecin sonunda gerçekleşecektir. Zira "*mevcut durumdan yola çıkıldığında karşı taraftaki rejimi doğrudan çökertecek bir politika umudu yoktur... artan gerilim [Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni] (DAC) güçlendirmekte ve bölünmüşlüğü derinleştirmektedir.*" Dolayısıyla bölge, Sovyetlerin onayı ile dönüştürülmeli ve iki taraf arasında insani kolaylıkların sağlanması ve ticari ilişkilerin artırılması yoluyla yakınlaşma sağlanmalıdır (Bahr, 1996, s. 156).

1969 seçimlerinin SPD'nin lehine sonuçlanması ile Brandt ve Bahr bu düşüncelerini nihayetinde uygulama fırsatı bulmuşlardır. Nitekim Hür Demokratlara (FDP) ile kurulan koalisyonun sonucunda Brandt Şansölye olurken, Hıristiyan Demokratlar da (CDU) yirmi yıllık iktidarın ardından ilk defa muhalefet tarafına geçmiş ve "*güç değişimi*" gerçekleştirilmiştir (Brechenmacher, 2010, ss. 113-114). Brandt'ın 28 Ekim'deki ilk hükümet açıklaması, bu noktada değişimin adeta bir manifestosudur. Sözlerine tüm kesimleri kapsayıcı şekilde başlayan yeni Şansölye, FAC'nin güvenliğinin; Alman halkının dayanışmasının ve barışın korunmasında kararlı olduklarını belirtirken, ardından da Adenauer ve Theodor Heuss gibi isimleri zikrederek geçmişteki icraatlar için saygısını sunmuştu. Esas vurucu sözler ise daha sonra gelmişti. DAC Bakanlar Konseyi hükümet bazında müzakerelere davet edilmiş ve "*her ne kadar Almanya'da iki devlet var olsa da bunlar birbirleri için yabancı ülkeler değildir ve ilişkileri ancak özel bir türde olabilir*" denilmişti. Bundan bir önceki cümlede DAC'nin *de jure* olarak tanınmasının söz konusu olmadığını altı çizilse de alıntıda yer verdiğimiz "iki devlet" vurgusu, ilk defa bir Alman Şansölyesinin doğudaki devletin varlığını *de facto* da olsa tanınması anlamına geliyordu (Knopp: 1999).

DAC'yi devlet olarak tanıma konusu, CDU'da büyük tepkilere neden olurken Sovyet cephesinde yeni hükümete yönelik ilk tepkiler gayet olumluydu. Sovyet basınında ilk defa bir Şansölyenin portresi ve hayat hikâyesi yer almış, Başbakan Aleksey Kosygin tarafından da dostane bir tebrik mesajı iletilmişti.⁵ Varşova Paktı'na üye diğer devletlerin tepkilerine gelince ihtiyatlı bir

⁴ Kennedy'nin 10 Haziran 1963'te Washington Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada ilan edilmiştir. Nükleer çağda "*savaşın yeni bir yüze sahip olduğunu*" belirten lider, bu nedenle kapsamlı bir barış girişiminin zaruri olduğunu bildirmiştir. Konuşmadan yaklaşık iki ay sonra, 5 Ağustos'ta ABD, SSCB ve İngiltere'nin LTBT'yi imzalamaları, söz konusu stratejinin adımlarından biri olarak değerlendirilebilir (Görtemarker: 2014).

⁵ Ancak bu olumlu yaklaşımın tüm Sovyet siyasetçileri için geçerli olduğu söylenemez. Bonn yönetimine yönelik geleneksel şüpheli yaklaşım, üst mevkideki bazı siyasetçiler tarafından devam ettirilmiştir.

olumluluk söz konusuydu. Bir yandan yeni hükümetten bazı adımlar beklenirken, diğer yandan yeni bir Doğu Politikası'nı gerçekleştirme imkânlarına şüpheyle yaklaşılmıştı. (PAdAA: 1969). Özellikle DAC tarafında bir hoşnutluk durumundan bahsedilmezdi. Bonn ile Moskova arasında olası bir yumuşamanın doğurabileceği dezavantajlardan endişe eden DAC yönetimi, Brandt'ın dile getirdiği yeni vurguların farkında olsa da FAC'nin "eski ve taşlaşmış dogmalarından" kurtulup kurtulamayacağından emin değildi. Diğer yandan egemen devletler arasındaki ilişkilerin uluslararası hukuk çerçevesinde düzenlendiği belirtilerek DAC'nin sadece *de facto* olarak tanınmasının yeterli olmayacağı ima edilmişti (Kistler, 1982, ss. 53-54).

2. Ostpolitik'in Pratiği

Çıkış noktası Berlin Duvarı'nın inşası ve Batılı Müttefiklerin bu girişime karşı edilgen kalmaları olan Ostpolitik, salt Batı odaklı bir anlayışa bağlı kalmanın Alman bölünmüşlüğü'nün ortadan kaldırılmasına yönelik çabalarda durgunluktan başka bir anlam ifade etmemesine karşı bir tepkidir. Ancak buradan Ostpolitik'in, taraf değiştirme yahut Doğu-Batı arasında bir denge arama girişimi olduğu sonucu çıkartılmamalıdır. Aksine FAC'nin genel dış politikasının bir parçası olmakla birlikte gücünü Batı ittifakından almıştır. Diğer bir ifadeyle Batı ile sıkı bir işbirliğinde bulunulup desteğinin alınması, yeni politikanın uygulanması ve dolayısıyla da Doğu bloğu ile ilişkilerin düzeltilmesi için zaruri görülmüştür (Pfetsch, 1993, s. 169; PAdAA, 1970).

Yumuşama ve güç kullanmama gibi iki kilit kavram üzerinden şekillendirilen Ostpolitik'te öncelik SSCB'ye verilmiş ve bu devlet ile bir uzlaşmaya varılarak diğer antlaşmaların önünün açılması sağlanmıştır. SSCB'nin ilk sırada yer alması, bu devletin kendi kampının baş aktörü olmasının mantıklı bir sonucuydu. Zira Sovyetleri dışlayan bir hamlenin başarılı olamayacağı daha önce birçok kez görülmüştü. Federal Almanya amacına ulaşmak için karşılıklı güç kullanmamaya dair bir anlaşma yapmaya; DAC'yi *de facto* olarak tanımaya ve "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Antlaşma"yı imzalamaya hazırды. (Griffith, 1981, ss. 234-235).

2.1. Moskova Antlaşması

Bu arka plan ekseninde imzalanan 12 Ağustos 1970 tarihli Moskova Antlaşması ile Ostpolitik'in ilk adımı başarıyla sonuçlanmıştır. Beş maddeden oluşan antlaşmanın ilk maddesinde en önemli amacın uluslararası barışın korunması ve yumuşama sürecine geçişin sağlanması olduğu belirtilirken, her iki tarafın da mevcut durumdan yola çıkarak Avrupa'daki durumun normalleşmesi ve bölgedeki devletler arasında barışçıl ilişkilerin geliştirilmesi için çaba sarf edecekleri yer almıştır. Esas amaç olan güç kullanmama konusuna ikinci maddede değinilmiş ve tarafların aralarındaki sorunları barışçıl yöntemlerle çözecekleri ifade edilmişti. Üçüncü maddede tarafların Avrupa'daki devletlerin toprak bütünlüklerine saygı duydukları; gelecekte de hiçbir toprak talebinde bulunmayacakları ve bu sınırların dokunulmaz oldukları belirtiliyordu. Bu antlaşmanın, her iki tarafın da daha önce imzalamış oldukları antlaşma ve sözleşmeleri etkilemeyeceği dördüncü maddenin içeriğinde yer alırken, son maddede antlaşmanın ilgili meclislerde onaylanması ile yürürlüğe gireceği saptanmıştı (Die Ostverträge, 1986, s. 3).

Sonuç olarak imzalanan metin, *modus vivendi* bir karaktere sahip olarak genel barışı sağlayan nihai bir uzlaşma değildir. Tarafların daha önce yükümlülüğü altına girdikleri antlaşma ve sözleşmelerin etkilenmeyeceği ifadesinin bulunduğu dördüncü madde göz önüne alındığında, Almanya'nın tümü ve özellikle Berlin üzerindeki "Müttefik" hakları olduğu gibi kalmıştır (PAdAA: 1971). Moskova Antlaşması ile Sovyetlerin FAC'ye kıyasla daha fazla kazanım elde ettiklerini söylemek mümkündür (Griffith, s. 259). Sovyetlerin en uç taleplerinden biri olan Polonya ve DAC sınırlarının tasdik ettirilmesi önemli bir başarıdır. Ancak yine de FAC açısından Brandt'ın İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarına atıfla dediği gibi "zaten çoktan kaybedilmiş olan hiç bir şey kaybedilmemişti." Her şeyden önce Ostpolitik'in başarısı için gerekli olan Sovyet onayı alınmış ve diğer antlaşmaların kapısı böylece aralanmıştı (Grebing, 2005, s. 52).

2.2. Varşova Antlaşması

Ostpolitik'in ikinci aşamasında Polonya ile yapılacak bir mutabakat vardı. Ancak iki devletin ilişkileri Nazi hışmına uğrayan diğer ülkelere kıyasla daha büyük bir tarihsel yükün altındaydı. Her şeyden önce 1939'daki Polonya saldırısı, bu ülkenin tarihsel süreçte dördüncü kez bölünmesine neden olmuştu. Diğer yandan Auschwitz ve Varşova Gettosu'nun bıraktığı izler de kolay kolay unutulabilecek gibi değildi. Polonya 1955'te tek taraflı olarak FAC ile savaş durumunu kaldırırsa da savaşın sonuçlarından meydana gelen sorunlar halen daha çözülmeyi bekliyordu (Zündorf, 1979, s. 62). Çözülemez sorunlardan en önemlisi Polonya'nın batı sınırı yani Oder-Neiße hattıydı. "Yeniden dirilen" FAC'nin bir gün bu sınırları zorla değiştirmesinden endişe eden Lehler, bir an evvel bu ülkenin söz konusu hattı tanımalarını zaruri olarak görmekteydiler.

Bu çerçevede 7 Aralık 1970 tarihinde imzalanan Varşova Antlaşması beş maddeden meydana gelmiştir. İçeriği, Moskova Antlaşması'nın neredeyse bir kopyası olmakla beraber tek fark sınırların saptandığı maddenin ilk sırada yer almasıdır. Oder-Neiße hattı dışında mevcut sorunların birçoğu daha çözülmüş değildi. En başta Polonya'da yaşayan Almanların, FAC'ye dönüşü daha halledilememişti. Ancak iki liderin de belirttiği gibi normalleşme sürecine geçişin ilk adımı atılabiliyordu. (Gehler, 2011, s. 216; Dokumentation: ss. 33-34). Varşova'nın ses getiren olayı ise esas görüşmelerin haricinde cereyan etti. Bu olay, Brandt'ın "Varşova Gettosu Ayaklanması"nda (19 Nisan-16 Mayıs 1943) hayatını kaybedenlerin anısına dikilen anıtın önüne çelenk bırakırken bir anda dizlerinin üstüne çökmesi ve bu hareketi ile Nazi zulmünden en son sorumlu tutulabilecek kişilerden biri olarak kendi halkı adına özür dilemesiydi. Bahr'a sadece kafasını eğmesinin yeterli olmayacağı hissine kapıldığını söyleyen Alman lider, daha sonra kaleme alacağı kitabında "insanların, sözlerin kifayetsiz kaldığı anlarda yaptığını yapmıştım" diye yazarak o anki duygularına açıklık getirecekti. Kimsenin beklemediği bu tarihi an, Ostpolitik'in sembollerinden biri haline gelecek ve kendisinin yaklaşık bir sene sonra Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmesinde büyük bir etkiye sahip olacaktı (Merseburger, s. 615; Bahr, s. 105).

2.3. Berlin Sözleşmesi

Varşova Antlaşması'ndan sonra Ostpolitik'in üçüncü somut adımını Berlin Sözleşmesi teşkil etmektedir. Berlin sorunu, Moskova'daki görüşmelerin en çetrefilli başlıklarından biriydi. Alman tarafı "Berlin'de bir yumuşama sağlanamazsa, Avrupa'da da sağlanamaz" düsturundan hareketle şehrin dört güç statüsünü antlaşmaya dâhil etmeye çalışmış fakat karşılık bulamamıştı. Temel anlaşmazlık noktası şehirdeki dört güç statüsünün 1958'den beri dikkate alınmayıştıydı. Batılılara göre bölgenin bütünü kapsayan konularda muhatapın SSCB olması gerekirken, SSCB de Batı Berlin'i "bağımsız siyasi bir birim" olarak değerlendiriyor ve DAC'nin egemenliğine saygı duyulmasını bekleyerek Batı Berlin ile FAC arasındaki ulaşımın bu devlet tarafından kontrol edilme hakkını savunuyordu (Colschen, s. 213). Berlin'de, taraflar arasında en hayati çıkarılara sahip olan Bonn yönetimi ise artık bölgedeki anormalleşmenin bir düzene sokulması gerekliliğinden hareketle Müttefiklerini Sovyetlerle müzakerelere yönlendirmeye çalışıyordu (Senoo, 2011, s. 131).

Brandt'ın tahayyülünde Berlin'deki sorunla ilgili bir sözleşme, Batı Berlin ve halkı için beş farklı alanda iyileştirmeler sağlamalıydı. Bu alanlar: "FAC ile Berlin arasındaki ulaşımı; Doğu Berlin ve DAC'ye ziyaretleri; bölgenin dışa karşı temsilini; FAC'nin uluslararası faaliyetlerine dâhil edilmesini ve bölgenin yine bu devlet ile olan bağlılığını/bağlantılarını" içeriyordu (Potthoff, 1999, ss. 94-95). Nihayetinde yakın geçmişteki krizlerin aşılması ve yumuşama sürecine geçişin de etkisiyle konunun yeniden masaya yatırılabilmesi mümkün hale gelmiş ve 1969 yılının ortalarında başlayan nota teatisinin ardından 26 Mart 1970'te görüşmelere başlanmıştı (Zündorf, ss. 124-125).

Berlin görüşmelerine Batılılar adına bu devletlerin Bonn'daki Büyükelçileri katılırlarken, SSCB de Doğu Berlin'deki Büyükelçisi tarafından temsil edilmişlerdir. Şehrin statüsü gereği iki Alman devleti müzakere masasında yer al(a)mamışlardır. Fakat FAC, üç büyük gücün Bonn'daki temsilcileriyle dirsek teması kurması ve diğer kanalda Bahr'ın (gayri resmi bir şekilde) SSCB'nin FAC Büyükelçisi ile görüşmelerde bulunması sayesinde etkisini doğrudan hissettirebilmiştir (Schöllgen, 2013, s. 146). Yaklaşık 18 aylık bir maratonun ardından 3 Eylül 1971'de imzalanabilen Berlin Sözleşmesi üç genel bölüm ve bu bölümlerin ayrıntılarını içeren dört ekten oluşmuştur. Sözleşmenin ilk kısmında bölgedeki anlaşmazlıkların güç kullanma ya da güç kullanma tehdidi ile değil, barışçıl yöntemlerle halledileceği; tarafların hem özel hem de ortak hak ve sorumluluklarını ilgilendiren konulara saygı gösterileceği ve bunların tek taraflı olarak değiştirilemeyeceği yer almıştır (Dokumentation, ss. 82-83). Sovyetlerin bu konuyu 1958'den beri istismar etmeye çalıştığı göz önüne alınırsa Batılılar için büyük bir başarı söz konusudur (Buchheim, s. 157).

İkinci bölümde SSCB, Batı Berlin'den FAC'ye transit geçişlerin herhangi bir engel olmadan gerçekleşeceğini ve bölgede oturanların DAC'yi turist olarak ziyaret edebilmelerini taahhüt ederken, Batılılar da FAC ile Batı Berlin arasındaki bağlantıların devam edip geliştirileceğini ancak bölgenin hali hazırda olduğu gibi FAC'nin bir parçası haline gelmeyeceğini açıklamışlardır. Sözleşmenin ne zaman yürürlüğe gireceğine de son bölümde değinilmiştir. (Dokumentation, ss. 83-84).

Genel olarak sözleşmenin hem bölgenin hem de Ostpolitik'in akıbeti açısından merkezi bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Bölge açısından önemi, Batılıların buradaki varlıklarının Sovyetlere onaylatılmasıdır. Böylece 1958'dekine benzer bir krizin tekrar etme olasılığının önüne geçilmiş ve bölgenin geleceği güvence altına alınmıştır. Sözleşmenin Ostpolitik açısından önemi ise Moskova ve Varşova antlaşmalarının Federal Meclis'te onaylanıp yürürlüğe girmesini sağlayacak olmasıdır. Bu süreç daha sonra DAC ve Çekoslovakya ile imzalanacak antlaşmaların önünü açacak ve diğer bir deyişle Berlin Sözleşmesi kendisinden önceki ve sonraki iki antlaşmanın da kilit unsuru olacaktır.

2.4. Temel Antlaşma

FAC'nin, Brandt'ın iktidara gelmesinin ardından Almanya politikasındaki yeni bakış açısına daha önceki satırlarda değinerek, en önemli farklılığın DAC'nin *de facto* olarak tanınması olduğunu belirtmiş ve iki devletin birbirleri için yabancı ülkeler olmadıklarını, dolayısıyla da ilişkilerin ancak "*özel bir türde*" geliştirilebileceği beyanatını vurgulamıştı. Temel Antlaşma işte bu özel türdeki ilişkilerin tesis edilidir. 8 Kasım'da parafe edilen antlaşma, SPD'nin 12 gün sonraki seçimleri kazanmasıyla⁶ 21 Aralık 1972'de imzalanabilmiştir (Zündorf, s. 217). Toplam on maddeden oluşan antlaşmanın ilk bölümünde ilişkilerin eşitlik temeline dayanacağı ifadesi yer alırken, altıncı madde ile iki ülke, birbirlerinin iç ve dış meselelerdeki bağımsızlıklarına -ve egemenliklerine- saygı duyacaklarını taahhüt etmişlerdir. Ancak bu, diplomatik ilişkilerin kurulması anlamına gelmemekteydi. Büyükelçilikler yerine "*daimi temsilciliklerin*" kurulmasını öngören sekizinci madde bunun bir göstergesiydi.

İkinci, üçüncü ve dokuzuncu maddeler Moskova ile Varşova antlaşmalarındaki konuların bir benzeri olmuş ve güç kullanmama; toprak bütünlüğü ve sınırların dokunulmazlığını içermiştir. Ekonomi, bilim ve teknoloji gibi diğer alanlarda ilişkilerin geliştirilmesine yedinci maddede değinilirken, dördüncü madde ile de taraflar uluslararası siyasette birbirleri adına hareket etmeyeceklerini kabul etmişlerdir. Böylece tek temsil iddiası ile "Hallstein Doktrini" resmen rafa kaldırılırken, FAC açısından bir dönem sona ermiştir (Grundlagenvertrag, 2014)

⁶ %91,1'lik rekor bir katılımı yapılan seçimlerden SPD devletin kuruluşundan bu yana ilk defa birinci parti seçilmiş ve koalisyon ortağı FPD de önceki seçimlere kıyasla oylarını artırabilmişti. Oy dağılımı kısaca şu şekildeydi: SPD (%45.8), CDU (%44.9), FDP (%8.4) (Bundestagswahl 1972, 2014).

Sonuç olarak DAC'nin, FAC'ye kıyasla antlaşmadan daha karlı çıktığını söylemek mümkündür. Her ne kadar nihai amaç olan diplomatik tanınma elde edilemese de FAC ile birlikte BM'ye üye olunmuş (18 Aralık 1973) ve kısa sürede bir uluslararası "tanınma dalgası" yaşanmıştır. Sadece antlaşmanın imzalandığı ay içerisinde 21 devlet ile diplomatik ilişkiler kurulurken, 1973 yılında bu sayı 47'ye çıkacaktır (Schöllgen, s. 154). FAC'nin başarısı ise bu devleti doğrudan tanımadan ilişkilerin normalleştirilmesidir. Bu sayede artacak olan iletişim ile ulusun tekliği korunabilecek ve birleşme zemininden uzaklaşılması engellenebilecekti. Bu açıdan bakıldığında uzun vadeli bir hamle söz konusuydu ki bu, Bahr'ın birleşmenin tek bir adımla gerçekleşmeyeceği ifadesini göz önüne aldığımızda Ostpolitik'in çıkış noktasıyla birebir örtüşmekteydi.

2.5. Prag Antlaşması

Çekoslovakya ile sağlanan uzlaşısı Ostpolitik'in son aşaması olmakla beraber aynı zamanda en uzun sürede gelişenidir. Nitekim resmi müzakerelere -13 Ekim 1970'te başlayan ön görüşmelerden ancak iki buçuk sene sonra- 7 Mayıs 1973 tarihinde başlanabilmıştır (Schöllgen, s. 157). Tarafların odaklandıkları temel mesele, güç kullanmama ve toprak bütünlüğü gibi bilindik konulardan da öte 1938 tarihli Münih Sözleşmesi⁷ olmuş ve hukuki anlamda oldukça karmaşık bir sorunla karşı karşıya kalınmıştır (Bender, s. 196). Bu karmaşıklığın nedeni sözleşmenin hangi nitelikte geçersiz sayılacağı üzerinedir. Çekoslovakya, sözleşmenin *ab initio* yani en baştan beri geçersiz sayılmasından, Alman tarafı ise *ex nunc* yani anlaşmanın imzalanmasından itibaren kullanılmasından yanadır (Griffith, s. 294). Zira Çekoslovak talebinin kabul edilmesi, gelecekte Südet Almanlarının yaşadıkları yerden çıkarılmalarına meşruiyet sağlamakla aynı anlama gelmektedir.

Tarafların genel pozisyonlarına baktığımızda ise Almanlar, Çeklerden daha avantajlıydılar. Her şeyden önce İngiltere (5 Ağustos 1942), Fransa (29 Eylül 1942) ve İtalya (26 Eylül 1944) gibi diğer imzacı devletler daha öncesinde sözleşmenin geçersiz olduğunu açıklamışlar fakat *ab initio* kavramına değinmemişlerdi (Schöllgen, s. 158). Öte yandan FAC'nin uluslararası itibarı 1973 yılının başlarında doruk noktasına ulaşmış ve Ostpolitik'in en kritik aşamaları başarıyla hayata geçirilmişti. Dolayısıyla Bonn yönetimine iç ve dış politikada baskı oluşturacak bir durum yoktu. Prag'la varılacak uzlaşının tek önemi Bulgaristan ve Macaristan ile kurulacak diplomatik ilişkilerin bu antlaşmaya bağlı kılınmasıydı ki bu ülkelerle ilişkilerin hali hazırda zaten gelişmeye devam etmesinden dolayı bir aciliyet söz konusu değildi (Bender, s. 196).

Bu arka plan ile Çeklerin taviz vermesi uzun sürmemiş ve antlaşma 11 Aralık 1973 tarihinde imzalanmıştır. Aynı zamanda karşılıklı olarak diplomatik ilişkiler kurulmuştur (Gehler, s. 219). Altı maddeden oluşan antlaşmanın ilk maddesinde *ab initio* ya da *ex nunc* gibi kavramlara başvurulmadan Münih Sözleşmesi'nin geçersiz olduğu yer alırken, ikinci maddede söz konusu kararın herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacağı, dolayısıyla da Çekoslovakya'nın maddi taleplerde bulunamayacağı ifade edilmiştir. Geriye kalan maddeler ise güç kullanmama, toprak bütünlüğü ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi gibi daha önceki antlaşmalardan vakıf olduğumuz konuları içermiştir (Prager Vertrag, 2014). Ostpolitik bağlamında diğer devletlerle yapılan anlaşmaların aksine FAC'nin genel olarak antlaşmadan daha karlı çıktığı söylenebilirdi. Zira antlaşmadan kısa bir süre sonra hem Bulgaristan hem de Macaristan ile diplomatik ilişkiler kurulacak ve ülkenin dış politikadaki hareket alanı biraz daha genişletilecekti.

3. Sürecin İç Politikadaki Yansımaları

Tıpkı Adenauer'in Batı entegrasyonunda olduğu gibi Ostpolitik de FAC içinde derin kutuplaşmalara yol açmış ve kimi kesimler tarafından sert bir şekilde protesto edilmiştir (Creuzberger, s. 119). Brandt'ın ilk hükümet açıklamasındaki "iki devlet" vurgusunu "karanlık saat" olarak değerlendiren ve Yeni Doğu Politikası'nı Alman bölünmüşlüğünün tescili ile

⁷ İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya arasında yapılan ve Almanların yoğun olarak yaşadığı Südetler bölgesinin bu devlet tarafından ilhak edilmesinin onaylandığı anlaşma. (Sönmezoğlu, 2010, s.499).

eşdeğer gören CDU yanlıları da aynı şekilde sürece karşı çıkmışlardır (Kistler, ss. 52-53). Bu tepkiler sadece muhalefet bazında kalmayarak Sosyal-liberal koalisyon içine de sıçramış ve SPD'den dört, FDP'den de altı milletvekilinin partilerinden ayrılmaları örneğinde olduğu gibi hükümette çatırdamalar baş göstermiştir (Bender, s. 197).

27 Nisan 1972 günü, söz konusu tepkilerin doruk noktasına ulaştığı tarihtir. Hükümet içindeki krizi fırsat bilen CDU, Brandt hakkında bir gensoru vererek yerine Rainer Barzel'i önermiş ve bir oylama yapılmıştır. Hükümetin mecliste çok az farkla bir çoğunluğa sahip olduğu göz önüne alındığında Brandt'ın işi oldukça zordu. Ancak DAC'nin, Stasi aracılığıyla dağıttığı rüşvet sayesinde⁸ bu badire kıl payı da olsa (2 oy farkla) atlatılabildi ve Brandt makamında kalmaya devam etti (Gehler, s. 221).

CDU'nun gensoru başarısızlığının ardından Moskova ve Varşova antlaşmaları 17 Mayıs 1972 tarihinde oylamaya sunuldu. Moskova Antlaşması, 248 milletvekilinin lehte, on milletvekilinin aleyhte, 238 milletvekilinin ise çekimser oy kullanması ile kabul edildi. Varşova Antlaşması da yine aynı sayıdaki milletvekilinin onayı ile meclisten geçti (Gehler, s. 221). Anlaşılabileceği üzere antlaşmalar CDU'nun bir anlamda "göz yumması" ile onaylanabilmişti. Zira çekimser kalmak yerine aleyhte oy kullanılsaydı antlaşmaların meclisten geçmesi mümkün olmayacaktı.⁹

Daha üç hafta önce Brandt'ı koltuğundan etmeye çalışan bu partinin böyle bir karar almasının ardında iki mühim gerekçe vardı: Birincisi, Sovyetlerin 3 Eylül 1971'de imzalanan Berlin Sözleşmesi'ni söz konusu antlaşmalar meclisten geçmeden yürürlüğe sokmayacağını bildirmesiydi (Griffith, s. 284). Dolayısıyla başta bölgeye giriş-çıkış olmak üzere FAC'ye önemli avantajlar sağlayan bu sözleşmenin CDU'nun yüzünden yürürlüğe girmemesi iç politikada huzursuzluklara yol açabilir ve partinin oy oranını eritebilirdi. İkinci neden ise partinin Batılı Müttefiklerin gözündeki saygınlığının zedelenme ihtimaliydi. Zira Berlin Sözleşmesi Brandt tarafından değil, bu devletlerce imzalanmıştı.

Tüm bu etkenlerin iç içe girmesi antlaşmaları bloke edilmekten kurtarıırken 19 Kasım 1972'deki genel seçimlerden sonraki süreçte artık hiçbir taviz verilmedi ve Yeni Doğu Politikası ile ilgili diğer antlaşmalar bu parti tarafından engellenmeye çalışıldı. Ancak hükümet daha önce belirttiğimiz üzere seçimlerden daha güçlü çıkmıştı. Bu sayede hem Temel Antlaşma (11 Mayıs 1973) hem de Prag Antlaşması (20 Haziran 1974) sorunsuz bir şekilde meclis onayından geçebildi. Temel Antlaşma'nın iptali için son bir çaba olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvuru da başarılı olunamamış ve Ostpolitik tek bir fire vermeden somut hamleleriyle pratiğe dökülebilmisti (Bender, ss. 199-201).

4. Müttefiklerin Tepkileri

4.1 Amerika Birleşik Devletleri

ABD konumu itibarıyla Ostpolitik hakkında bilgilendirilen ilk ülkeydi. Bahr, Brandt daha iktidara gelmeden kısa bir süre önce (Eylül 1969) Washington'a giderek Kissinger ile görüşmüş ve konu hakkında açıklamalarda bulunmuştu. Bu ilk görüşmeden ABD'nin Ostpolitik'e oldukça şüpheli yaklaştığı anlaşılabilirdi (Gehler, s. 210). Kissinger'in endişe ettiği birinci nokta, söz konusu girişimin Batı Avrupa'daki istikrarı bozabileceği üzerinedir. İkinci nokta ise olası bir FAC-SSCB uzlaşısının ardından bu ülkenin yeniden birleşebilme adına tarafsız olmayı kabul

⁸ Aslında ilk rüşvet girişimi Sovyetler tarafından yapılmıştı. Breşnev'in emri üzerine KGB ajanı Wjatscheslaw Keworkow "gerekli oyların satın alınması" için Egon Bahr'a bir milyon dolar göndermiş fakat Bahr kendi deyimiyile bu "iyi niyetli teklifi" kabul etmemişti. Oylamanın Brandt'ın lehine sonuçlanmasını, Stasi'nin CDU'dan iki milletvekiline 50.000 bin mark vererek sağladığı gerçeği ise yıllar sonra ortaya çıkacaktı. (Julius Steiner söz konusu meblağı çekimser oy kullanması karşılığında aldığı itiraf etmiş ancak ikinci kişinin kim olduğu kesin olarak kanıtlanamamıştır) (Bever, 2010; Wiegrefe, 2014).

⁹ İki antlaşma da Berlin Sözleşmesi ile aynı tarihte yani 3 Haziran 1972'de yürürlüğe girdi. Aynı gün içinde FAC ile Polonya arasında diplomatik ilişkiler kuruldu.

etme ve böylece Batı ittifakından kopma ihtimaliydi. Ostpolitik'in, ABD'nin Doğu'daki ve Batı ittifakı içerisindeki politikaları açısından nasıl sonuçlar doğurabileceğinin hesaplanabilir olmaması da ayrı bir sorunu teşkil ediyordu (Senoo, s. 112).

Brandt ile kişisel anlamda anlaşamayan Nixon da benzer endişeleri taşımakla beraber aklında bu ülkenin, Sovyetlerin Alman sorununda taviz vermesi için ne tür bir bedel ödemeye hazır olduğu konusunda soru işaretleri vardı.¹⁰ Bu soruların başında FAC'nin NATO ile bağlarını gevşetmek isteyip istemeyeceği geliyordu (Lehmkuhl, 2003, s. 233). Ostpolitik uygulanmaya sokulduğunda ise temel sorun sürecin çok hızlı gelişmesi olmuş ve ABD'de Brandt hükümetinin karşılığında herhangi bir şey almadan çok fazla taviz verdiği düşünölmeye başlanmıştı (Senoo, s. 115).

Her ne kadar Ostpolitik, FAC'nin bağımsız bir dış politika girişimi olsa da ABD'nin onayını almadan başarıya ulaşması mümkün değildi. Alman tarafı da bunun farkındaydı.¹¹ Dolayısıyla Kissinger, sürecin her anından haberdar olmak için gizli bir diplomatik kanalın (back channel) kurulmasını önerdiğinde bu teklif kabul edilmiş ve Beyaz Saray ile Şansöyelik makamı arasında oluşturulan bu bağlantı sayesinde ABD müzakerelerin gelişimine vakıf olmaktan öte etkisini de gösterebilmişti (Senoo, ss. 114-115).

Doğal olarak, ABD'nin onayı sadece bu kanalın kurulmasıyla elde edilmedi. Bir kere yeni hükümet, Adenauer'e kıyasla ABD'nin yumuşama çabalarına karşı değildi. Aksine bu süreci içtenlikle destekliyor ve Ostpolitik ile kendi katkısını sunmak istiyordu. FAC'nin yumuşama politikalarının "kurbanı" olacağı endişesini taşıyan bir yönetimdense süreci benimseyen ve bu doğrultuda hamleler geliştirmeye çalışan bir yönetim daha makuldü. Özellikle ABD etkisinin yoğun olacağı bir Ostpolitik, Sovyetlerle yapılan SALT görüşmelerinde bir koz olarak kullanılabilirdi.

Bunun yanı sıra Ostpolitik'e topyekün karşı çıkmak, Batı'da zaten De Gaulle'ün girişimleriyle (NATO'nun askeri kanadından çekilmesi ve Moskova'ya karşı kendi yumuşama politikasını takip etmesi gibi) çatırdamış olan birliği tehlikeye atabilirdi (Kissinger, 2009, s. 713). Zira FAC girişiminin başarısı her ne kadar ABD'ye bağılı olsa da Bahr'ın Kissinger'la daha ilk görüşmesinde Doğu açılımını öyle ya da böyle hayata geçireceklerini belirtmesinden anlaşılabilirdi üzere bu ülkeden bir yeşil ışık beklenmediği aşikârdı (Bahr, s. 76). Diğer bir ifadeyle ABD sürece karşı çıksa bile bu adım atılacaktı. Dolayısıyla ABD açısından Batı'daki "birliğin" bozulmasına yol açmaktansa Brandt'ın inisiyatif almasına göz yumulması daha mantıklıydı. Bu nedenle Ostpolitik'e karşı çıkmamış ve hatta süreç somut neticeleri ile hız kazanmasının ardından gerekli olarak kabul edilmişti (Kissinger, s. 713). Çekinceler yerini kısa sürede desteğe bırakırken, Brandt ve Bahr ikilisi adımlarını daha rahat bir şekilde atma imkânı bulmuşlardı.

4.2. Fransa

Fransa'nın Ostpolitik'e dair en fazla çekinceye sahip ülke olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çekincelerin başında ikinci bir Rapallo'nun meydana gelmesi vardır. Bilindiği üzere SSCB ve Weimar Cumhuriyeti arasında 16 Nisan 1922 yılında imzalanan Rapallo Antlaşması, Versay düzenine bir başkaldırıyı temsil etmektedir (Sönmezoğlu, s. 554). Batılıların şüphe ile yaklaştıkları bu antlaşma ile iki devlet karşılıklı olarak savaş tazminatından feragat edip diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurmuşlardır (Senoo, s. 117). Fransız kamuoyunda ise Rapallo çok daha geniş bir anlama sahiptir. Nitekim onlara göre Kıta Avrupa'sının gidişatı daima bu iki

¹⁰ Bahr'ın aktardığına göre iki lider de birbirlerini "antipatik" buluyorlardı (Bahr, 2013 s. 95). Bunun yanı sıra 1972'ye kadar dış politikada önemli bir başarısı olmayan Nixon'un, Brandt'ın aldığı inisiyatifin adım adım başarıya ulaşmasını bir bakıma "kışkırdığı" da belirtilmektedir (Senoo, s. 114).

¹¹ Bahr anılarında Kissinger'a teşekkür etmekte ve politikalarının başarıya ulaşmasında kendisinin büyük bir payı olduğu yazmaktadır (Bahr, 2013, s. 76).

ülkenin karşılıklı ilişkilerine bağlı olmuş ve aralarındaki tüm çatışmalara rağmen sonunda masaya oturup üçüncü devletlerin aleyhine de olsa anlaşmazlıklarını gidermişlerdir. Ostpolitik de ilk etapta "*Rapallo Travması*" çerçevesinde değerlendirilirken iki ülkenin yakınlaşması endişe ile takip edilmiştir (Jahn ve Rittberger, 1974, ss. 182-183).

Bu endişenin yanı sıra Fransa'nın aynı zamanda bir ikileme karşı karşıya kaldığını da belirtmek mümkündür. Bir kere FAC-SSCB yakınlaşması bu devletin yeniden birleşmesinin önünü açabilirdi ki buna pek sıcak bakıldığı söylenemezdi. Öte yandan devletin bölünmüşlüğü'nün kabul edilmesi, bu sefer ülke üzerindeki Müttefik haklarının önemini yitirilmesine neden olabilirdi. De Gaulle de Brandt gibi yumuşama politikalarının ilk adresi olarak Moskova'yı görse de Doğu-Batı ilişkilerinde FAC'nin yeni bir aktör olarak ortaya çıkmasını Fransız dış politikası açısından bir prestij ve "*büyüklik*" kaybı olarak değerlendiriyordu (Senoo, s. 118).

Ancak tüm bu çekincelere rağmen yine de resmi açıklamalarda söz konusu sürece karşı çıkılmadı. Aksine 1969 yazında De Gaulle'un makamını devralan Georges Pompidou, Brandt ile yaptığı görüşmelerde defalarca girişimlerinin her adımını desteklediklerini söylemişti. Esasında süreci içtenlikle destekleyen tek bir kişi vardı ki o da Dışişleri Bakanı Robert Schuman'dı. Uluslararası bir Avrupa düşüncesinin en önemli ideologlarından biri olan Schuman, Ostpolitik'in gücünü Batı'dan aldığına emindi ve hatta kamuoyundaki tepkileri dindirmek adına Moskova Antlaşması'nı Rapallo'dan ayıran temel farklılıkları izah etmeyi kendine bir görev edinmişti (Jahn, ss. 193-195). Fakat kendisi bu çabalarında yalnız kalırken Fransız yönetiminin desteği genel bağlamda sadece resmi açıklamalardan ibaret olmuş ve pratikte meseleye mesafeli bir duruş sergilenmişti.

4.3. Birleşik Krallık

Birleşik Krallığın Ostpolitik'e yaklaşımı ABD ve Fransa'ya kıyasla daha olumluydu. Örneğin Başbakan Harold Wilson 1970 yılında Washington'a yaptığı ziyarette Nixon'u bizzat yatıştırmaya çalışmış ve Brandt'ın Batı'ya karşı "*sadakatinden*" şüphe duymadığını, dolayısıyla Ostpolitik'ten korkmaya gerek olmadığını belirtmişti. Bu olumlu bakış açısı esasında İngiltere'nin Avrupa politikası ile de yakından alakalıydı. Çünkü Fransa'nın aksine FAC, İngiltere'nin AET üyeliğini desteklemekte ve bölgedeki etkileri giderek artan Almanların bu tutumları da İngilizler için büyük önem taşımaktaydı. Dolayısıyla 60'lı yılların sonlarında iki ülke ilişkilerinin oldukça uyumlu olduğu söylenebilirdi.

Ancak bu desteğe rağmen İngilizlerin de ABD ve Fransa'ya benzer bazı endişeleri vardı. Almanların Sovyetlere karşı çok fazla taviz verme ihtimali ve İngiltere'nin Almanya'nın bütünü üzerindeki çıkarlarının zarara uğrayabileceğine yönelik düşünceler bu endişelerin başında geliyordu. Wilson'dan sonra gelen yeni Başbakan Edward Heath, Moskova Antlaşması'nın ardından geçmişteki sıkı Alman-Rus ilişkilerinin kendileri açısından pek avantajlı olmadığını belirttiğinde bir anlamda Fransızlar gibi ikinci bir Rapallo tehlikesine işaret ediyordu. Fakat genel bağlamda sürece karşı çıkılmadı. Zira ikili ilişkilerdeki uyumun korunması Avrupa denkleminde önemliydi. Bu nedenle endişeler ilk etapta çok fazla ön plana çıkarılmazken, Ostpolitik'in yumuşama sürecine gerçek bir katkı sağlayabileceğinin anlaşılması üzerine de söz konusu destek artarak devam etmişti (Senoo, ss. 123-127).

5. Sonuç

Berlin Duvarı'nın inşa edilmişinden 28 yıl sonra -9 Kasım 1989 tarihinde- yıkılması, küresel ve bölgesel anlamda iki açıdan yeni bir dönemi simgelemiştir. İlk ölçek esas alındığında İkinci Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası yapıyı keskin sınırlarıyla ikiye ayıran Soğuk Savaş'ın bitişi söz konusudur. İkincisi ise aynı süreçte bölünmüş olan Almanya'nın nihai olarak birleşmesinin önündeki son ve en büyük engelin ortadan kalkmasıdır. Diğer bir ifadeyle ülkenin bölünmüşlüğü'ndeki en büyük faktör olan olgunun sona ermesi, devletin kuruluşundan itibaren en

büyük ülküsü olan birleşmeyi olanaklı kılmıştır. Bu bağlamda atılan ilk adım FAC ile DAC arasında 31 Ağustos 1990'da imzalanan birleşme antlaşmasıdır (Einigungsvertrag). Ardından yine bu iki devletin yanı sıra eski Müttefiklerin de katılımıyla 12 Eylül 1990'da literatüre "İki- Artı Dört Antlaşması" (Zwei Plus Vier Vertrag) şeklinde geçen, resmi olarak "Almanya'ya İlişkin Nihai Düzenlemeler Antlaşması" adını taşıyan belge ile birleşme, İkinci Dünya Savaşı'nda ülkeyi işgal eden ülkeler tarafından onaylanmıştır. Belge, hukuki açıdan bir barış antlaşması olmayıp günümüzde hala tartışılmaya devam edilse de içeriği itibarıyla barış antlaşması ile eşdeğer görülmektedir.

Söz konusu bu adımların başarıyla hayata geçirilmesi ile 3 Ekim 1990'da FAC ile DAC birleşip yeniden tek bir Alman devleti dünya sahnesinde yerini almıştır. Söz konusu ikiliğin böylesine geç bir tarihte son bulmasındaki baş etkenler: Nazi döneminin neden olduğu tarihsel yük; İkinci Dünya Savaşı'nın sonucu ve uluslararası sistemin Doğu-Batı şeklinde ikiye ayrılması şeklinde sıralanabilir. Aynı zamanda bunlar; FAC'nin kuruluşundan itibaren hem iç hem de dış politika yapımında Alman siyasetçilerin sürekli göz önünde bulundurmaları gereken esaslar olarak belirmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında 1949'daki kuruluş ile beraber önceliğin birleşme yerine Batı ile bütünleşmeye verilmesindeki mantık daha anlaşılır hale gelmekte ve sadece bu dönemde hedeflenen amaçlarla elde edilen sonuçlar arasında bir mukayese yapıldığında başarılı bir neticenin söz konusu olduğu görülmektedir. FAC'nin, Batı'nın kurumsal anlamda vazgeçilmez bir parçası haline gelip bir devletin "gerçek" bir devlet olması için sahip olması gereken niteliğe, yani egemenliğine kavuşması ile tamamlanan bu sürecin, Hitler sonrası Alman tarihinin ilk dönüm noktası olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır.

1961'de inşa edilen Berlin Duvarı ise gelenekselleşmiş Batı Alman siyasetinin DAC'ye karşı güttüğü ödünsüz ve baskıcı politikaların Alman bölünmüşlüğüne gidermekten çok derinleştiğini artık net bir şekilde açığa çıkarmış olduğu için ikinci dönüm noktası olarak nitelendirilebilir. Zira hem duvarın inşası hem de Müttefiklerin şehrin bu şekilde ortadan ikiye ayrılmasına karşı beklenen tepkiyi göstermemeleri, yeni bir anlayışın tesis edilmesi fikrini körüklemiş ve buradan hareketle Ostpolitik doğmuştur. Üzerinde uzunca çalışılmış teorik bir altyapıyla pratiğe dökülen bu yeni anlayış; iki Alman devleti arasındaki makas aralığının daha fazla açılmasını ve birleşme zemininden uzaklaşılmasının engellenmesini amaçlamıştır. Bu açıdan uygulanan politikanın ulusal karakteri daha baskındır. Sürecin uluslararası karakteri yani SSCB, Polonya ve Çekoslovakya ile imzalanan antlaşmalar ise Ostpolitik'in başarısı için atılması gereken zorunlu adımlar olarak görülebilir.

Ostpolitik genelde Doğu-Batı, özelde FAC-DAC ilişkilerinde nihai bir düzenlemeye kadar *modus vivendi*'yi sağlamayı ve her ne kadar kulağa çelişkili gelse de statükoyu, onu kabul ederek değiştirmeyi hedeflemiş olan uzun vadeli bir hamledir. "Yakınlaşma ile Değişim" kavramının altında yatan budur. Aynı zamanda bu, Almanya politikasındaki "ya hep ya hiç" modelinin bir kenara bırakılması ve karşı tarafın çıkarlarının da dikkate alınarak birden fazla adım ve aşamayla yeni bir birleşme yönteminin benimsenmesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan Doğu antlaşmalarını Ostpolitik'in nihai aşamaları değil başlangıçcı olarak değerlendirmek gerekir.

Ostpolitik'in varoluşunu ve uygulanabilmesini mümkün kılan iki temel faktör vardır: Willy Brandt'ın şahsı ve yumuşuma süreci. Varoluş kısmı doğrudan Brandt'ın seleflerine kıyasla kişilik açısından farklı olmasıyla ilintilidir. Kendisi en başta farklı bir dünya görüşüne sahip olup yeni bir nesli temsil etmesiyle dönemin Alman siyasetçilerinden ayrılmaktadır. Bir kere sosyalist kökenden gelmesi ve İskandinav ülkelerinde tecrübe ettiği deneyimler, Soğuk Savaş'a özgü ana akım düşüncelerden kısa sürede sıyrılmasına olanak tanımıştır. Ancak bundan daha da önemlisi kendisinin geçmişte Batı Berlin'in Belediye Başkanlığı'nı yapmış olmasıdır. Zira söz konusu dönemde Doğu-Batı çatışmasının Almanya üzerinde etkisine doğrudan muhatap olması, hali hazırdaki sertlik politikası ile bir yere varılamayacağını anlamasını ve böylelikle daha uzlaşmacı-makul politikalar takip etmesini sağlamıştır. Bu noktada kendisinin risk alabilen bir lider profili çizmesi de Ostpolitik'in akıbeti açısından önemli bir rol oynamıştır. Nitekim siyasi kariyerine

mal olma pahasına idealleri için sonuna kadar mücadele etmesi sürecin gidişatını doğrudan etkilemiştir.

Ostpolitik ve detant arasındaki etkileşime gelince burada oldukça girift bir ilişki söz konusudur. Daha açık bir ifadeyle sebebin sonuca, sonucun da sebebe bağlandığı bir döngüsel nedensellikten bahsedilebilir. İlk olgu, detantın sağlamış olduğu hareket kabiliyeti ile Ostpolitik'in uygulanmasının mümkün kılındığıdır. Ancak diğer yandan detantı "detant" yapan da Ostpolitik olmuştur. Örneğin yumuşama sürecinin doruk noktasını teşkil eden 1975 Helsinki Nihai Senedi'nin imzalanabilmesi esas itibariyle FAC'nin Doğu bloğu ülkeleriyle vardığı anlaşma sayesinde. Böylece her iki kamp da birbiriyle siyasi anlamda uzlaşabilmenin mümkün olduğunu anlamıştır. Doğu Antlaşmaları ile Helsinki Nihai Senedi'nin temel ilkelerini göz önüne aldığımızda da paralellikler söz konusudur. Hem Doğu Antlaşmaları hem de söz konusu senedin içeriği güç kullanmama; egemenliğe saygı; sınırların kabulü ve işbirliğinden oluşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Ostpolitik'in bir anlamda detantın minyatürü olduğu söylenebilir.

Ostpolitik'in Willy Brandt ve yumuşama sürecine ne denli bağımlı olduğu sürecin bu iki faktörden sonraki akıbetine bakılarak daha kolay anlaşılabilir. Öncelikle Brandt'ın halefi olan Helmut Schmidt'in iktidar dönemini ele aldığımızda sürecin yavaşladığı fark edilmektedir. Brandt ile aynı partiden gelmesine rağmen selefine kıyasla daha az uzlaşmacı bir profil çizen Schmidt, komünist olmayan sanayi ülkeleriyle ilişkilere daha fazla önem vermiştir. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi, bu dönemde hem dünyada hem de Almanya'da yumuşamaya yönelik eleştirilerin giderek daha gür bir sesle çıkmaya başlamasıdır. İkinci sebep ise birincisinin bir sonucudur. Zira Schmidt'e göre artık gittikçe etkisini kaybetmeye başlayan bir eğilimde ısrar etmek, iktidar için "pusuda bekleyen" CDU'nun eline koz vermekten başka bir anlama gelmemektedir. Dolayısıyla yeni koşullara, yeni yaklaşımlar ile uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Nihayetinde de bu iki etken, Ostpolitik ile başlayan süreci tamamen kapamasa da en azından dinamizmini kaybetmesine neden olmuştur.

Son tahlilde Ostpolitik'in yeniden birleşmeye giden yoldaki rolüne değinecek olursak her şeyden önce belirtilmesi gereken unsur, bu sürecin FAC'nin kuruluşundan itibaren gidişatından soyutlanarak ele alınamayacağıdır. Nitekim birleşmeye giden süreç, FAC tarihi içerisinde teleolojik bir yaklaşımla ele alınmalı ve bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Aksi takdirde sadece Ostpolitik üzerinden bir birleşme analizi yapmak aldatıcı çıkarımlara neden olacaktır. Örneğin mikro perspektiften bakıldığında doğal olarak DAC'nin Ostpolitik ile meşruiyetini artırdığı ve istikrar kazandığı görülmektedir. Buradan hareketle de Ostpolitik'in birleşme yönünde bir geri adımı teşkil ettiği sonucu çıkmaktadır. Ancak resmin bütününe bakıldığında bu argümanın gerçeklikle tam olarak bağdaşmadığı görülebilir. Bir kere DAC'ye zaten kuruluşundan itibaren istikrar kazandıran FAC'nin dışlayıcı tavrı ve Doğu-Batı arasındaki kutuplaşmanın derinliği olmuştur. Tarihsel süreç esas alındığında kutuplaşmanın en "soğuk" olduğu dönemde Doğu bloğu birkaç istisna haricinde yekpare bir tutum sergilemiş ve Doğu Almanlar da tamamen kendi kamplarına endeksli olmuşlardır. Ostpolitik'in amacı ise zaten var olan kopukluğun gelecekteki birleşme ihtimalinin tamamen olanaksız hale gelecek derecede artmasının önüne geçmektir. Dolayısıyla sadece bu tespitten bile yola çıkılacak olursa Ostpolitik'in birleşmeden bir önceki dönemi kapsamı itibariyle FAC'nin dış politika hamleleri içinde çok özel bir yeri olduğu ve sonuç olarak bahsettiğimiz teleolojik çizginin içinde kendine özgü bir yer edindiği anlaşılabilir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri (Alman Dışişleri Bakanlığı Siyasi Arşivi)

PAdAA, B41 73 B0073-1, "Reaktion der Sowjetunion und der osteuropäischen Länder auf die deutsche Regierungsbildung", 31. Oktober 1969.

PAdAA, B40 178 B00178-1: "Fünfzehn Thesen zur deutschen Ostpolitik", 23. Juli 1970.

PAdAA, B41 73 B0073-5, "Darstellung der deutschen Ostpolitik: Der Vertrag mit der Sowjetunion", 23. April 1971.

Kitap ve Makaleler

- Bahr, E. (1996). *Zu Meiner Zeit*, München, Blessing Verlag.
- Bahr, E. (1999). *Wandel durch Annäherung. Die Grundkonzeption und die Umsetzung einer neuen Ost- und Deutschlandpolitik*, Berlin, Friedrich Ebert Stiftung.
- Bahr, E. (2013). *Das musst du erzählen. Erinnerungen an Willy Brandt*, Berlin, Propyläen.
- Brechenmacher, T. (2010). *Die Bonner Republik – Politisches System und innere Entwicklung der Bundesrepublik*, Berlin, be.bra Verlag.
- Buchheim, H. (1984). *Deutschlandpolitik 1949-1972 – Der politisch diplomatische Prozeß*, Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt.
- Colschen, L. (2010). *Deutsche Außenpolitik*, Paderborn, Wilhelm Fink GmbH&Co.
- Creuzberger, S. (2009). *Westintegration und Neue Ostpolitik*, Berlin, be.bra Verlag.
- Dokumentation zur Ostpolitik der Bundesregierung. Verträge und Vereinbarungen, (1988). Bonn, Presse- und Informationsamt der Bundesregierung.
- Die Ostverträge (1986). Bonn, Gesamtdeutsches Institut.
- Felbick, D. (2003). *Schlagwörter der Nachkriegszeit 1945-1949*, Berlin, Walter de Gruyter.
- Gehler, M. (2011). *Deutschland - Von der Teilung zur Einigung (1945 bis heute)*, Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung.
- Grebing, H. (2005). *Willy Brandt. Berliner Ausgabe*, Band 6, Bonn, Verlag Dietz.
- Jabbusch, S. (2009). "Adenauers Deutschland Politik, Alternative Ideen & Kritik", Seminar: *Auf dem Weg zur Normalität? Die innere Stabilisierung der Bonner Republik 1949-1990*.
- Jahn, H. vd. (1974). *Die Ostpolitik der BRD. Triebkräfte, Widerstände, Konsequenzen*, Gütersloh, Westdeutscher Verlag.
- Griffith, W. (1981), *Die Ostpolitik der Bundesrepublik*, Çev: G. Kramer, Stuttgart: Klett-Cotta.
- Kissinger, H. (2009). *Diplomasi*, Çev: İbrahim H. Kurt, 8. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kistler, H. (1982). *Die Ostpolitik der Bundesrepublik Deutschland 1966-1973*, Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung.
- Lehmkuhl, U. (2003). *Deutschland, Großbritannien, Amerika. Politik, Gesellschaft und internationale Geschichte im 20. Jahrhundert*, Stuttgart, Steiner Verlag.
- Mersebuger, P. (2009). *Willy Brandts Ostpolitik und die deutsche Einheit*, Berlin, Bundeskanzler-Willy Brandt Stiftung.
- Pfetsch, F. (1993). *Die Außenpolitik der Bundesrepublik 1949-1992*, München, Wilhelm Fink Verlag.
- Potthoff, H. (1990). *Im Schatten der Mauer. Deutschlandpolitik 1961 bis 1990*. Berlin: Propyläen Verlag, 1999.
- Prowe, D. (1985). "Der Brief Kennedys an Brandt vom 18. August 1961. Eine zentrale Quelle zur Berliner Mauer und der Entstehung der Brandtschen Ostpolitik", *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 33. Jahrg., Heft 2.

Schmidt, W. (2003). "Die Wurzeln der Entspannung. Der konzeptionelle Ursprung des Ost- und Deutschlandpolitik Willy Brandts in den fünfziger Jahren", *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 51. Jahrg., Heft 4.

Schöllgen, G. (2013). *Deutsche Außenpolitik, Von 1945 bis zur Gegenwart*, München, Verlag C.H. Beck

Senoo, T. (2011). *Ein Irrweg zur deutschen Einheit? Egon Bahrs Konzeptionen, die Ostpolitik und die KSZE 1963-1975*, Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.

Sönmezoğlu, F. (2010). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, İstanbul, Der Yayınları.

Zündorf, B. (1979). *Die Ostverträge: die Verträge von Moskau, Warschau, Prag, das Berlin-Abkommen und die Verträge mit der DDR*, München, Verlag C.H. Beck.

İnternet Kaynakları

Bevers, J. (2010). *Geheimoperation Ostpolitik*, 45 Dakika, WDR.

Knopp, G. (1999). *Kanzler - Die Mächtigen der Republik – Der Visionär – Willy Brandt*, 45 Dakika, ZDF Video Profil.

Görtemaker, M. (2014). "Vom Kalten Krieg zur Ära der Entspannung", <http://www.bpb.de/izpb/10339/vom-kalten-krieg-zur-aera-der-entspannung>.

Bundestagswahl 1972, (2014). <http://www.hdg.de/lemo/kapitel/geteiltes-deutschland-modernisierung/bundesrepublik-im-wandel/bundestagswahl-1972.html>.

Vertrag über die gegenseitigen Beziehungen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik vom 11. Dezember 1972 (Prager Vertrag), (2014). <http://www.documentarchiv.de/brd/cssr1973.html>.

Vertrag über die Grundlagen der Beziehungen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik (Grundlagenvertrag) vom 21. Dezember 1972, (2014). <http://www.documentarchiv.de/brd/grundlvertr.html>.

Wandel durch Annäherung, (2014). http://www.fes.de/archiv/adsd_neu/inhalt/stichwort/tutzinger_rede.pdf.

Wiegrefe, K. (2014). "Stimmenkauf beim Misstrauensvotum: Bahr und die 'Brandt-Schutzwochen'", <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/misstrauensvotum-gegen-willy-brandt-abgeordnete-bestochen-a-927875.html>.